

Bouwstenen om te werken aan een inclusieve gemeente

Dit document geeft een overzicht van instrumenten die een gemeente lokaal kan inzetten om te werken aan een inclusieve samenleving. Het zijn voorbeelden, nadrukkelijk niet bedoeld als voorschrift. Elke gemeente heeft een eigen karakter. En juist de lokale dialoog met inwoners en organisaties wijst uit welke thema's in een gemeente prioriteit hebben en welke stappen op deze thema's gezet moeten worden.

Inspiratie opdoen

Wel zijn deze voorbeelden bedoeld als inspiratie. Veel van onderstaande instrumenten zijn gebruikt en beproefd bij verschillende gemeenten in het land. Gemeenten die aan de slag gaan met hun lokale inclusie-agenda, kunnen leren en profiteren van deze voorbeelden.

Zijn er instrumenten die u aanspreken, of waarover u vragen heeft? Neem dan contact op met het VNG-projectteam 'Implementatie VN-Verdrag Handicap'. [Voor contactgegevens klik hier](#). Het VNG-projectteam - zal proberen u met gemeenten in contact te brengen die u hierover meer kunnen vertellen. Ook zal de VNG de komende tijd meer en meer voorbeelden uitwerken in achtergrondartikelen, filmpjes en interviews. Zie daarvoor de [VNG-webpagina](#) die continu wordt geactualiseerd.

Leeswijzer

Het document is opgebouwd uit een aantal bouwstenen die kunnen helpen bij het opzetten van het collegeprogramma van de gemeente:

- Bouwstenen voor de collegevisie op inclusie
- Bouwstenen voor het verankeren van inclusie in lokaal beleid
- Bouwstenen voor de eigen gemeentelijke organisatie
- Bouwstenen voor specifieke thema's en beleidsterreinen
- Bouwstenen toegankelijkheid

Bouwstenen voor de collegevisie op inclusie

Werken aan inclusie binnen een gemeente is een stapsgewijs proces. Dat proces begint met het benoemen van een stip aan de horizon. Die stip aan de horizon kan bijvoorbeeld worden vastgelegd in de visie van het college op de lokale samenleving. Hieronder een tweetal suggesties:

Variant A

Een inclusieve samenleving waarin iedereen op voet van gelijkheid mee kan doen en de mogelijkheden, talenten en eigen regie van onze inwoners centraal staan. Dat is in onze gemeente de stip aan de horizon. Samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties willen we inhoud geven aan die inclusieve samenleving. Hiermee onderschrijven we in het bijzonder het (nationale) implementatieplan voor het VN-Verdrag Handicap. We geven in onze gemeente een lokale vertaling aan dit Verdrag.

Variant B

Een inclusieve samenleving waaraan iedere inwoner gelijkwaardig mee kan doen. In clubs en verenigingen, op school, op het werk of in de buurt. Het maakt niet uit wat je leeftijd, culturele achtergrond, inkomen, gender, talenten of beperkingen zijn. Samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties geven we vorm aan die inclusieve samenleving. Het VN-Verdrag Handicap is hiervoor een belangrijke aanleiding. Met inclusief beleid geven we in onze gemeente een lokale vertaling aan dit Verdrag.

Bouwstenen voor de collegevisie op inclusie

Bewustwording is het startpunt om lokaal een beweging op weg naar meer inclusie van de grond te krijgen. Om bewustwording op gang te brengen, is het belangrijk dat de algemene ambitie en doelstelling van de gemeente op het onderwerp goed verankerd is. Dat kan bijvoorbeeld door (een selectie van) de volgende passages op te nemen in het collegewerkprogramma.

- Uitvoering van het VN-verdrag verankeren als collegebrede verantwoordelijkheid en collegebrede prioriteit. Bijvoorbeeld door middel van een stuur- en werkgroep met vertegenwoordiging vanuit alle afdelingen in de gemeente. Bijvoorbeeld via een wethouder inclusie die dit proces coördineert.
- Organiseren van een lokale inclusiedialoog met bewoners, scholen, ondernemers, lokale maatschappelijke organisaties/verenigingen en ervaringsdeskundigen.
- Samen met inwoners, scholen, ondernemers, clubs en maatschappelijke organisaties opstellen en onderhouden van een lokale inclusieagenda. Deze agenda is opgenomen in de reguliere beleid- & begrotingscyclus. 'Inclusie' is daarmee bijvoorbeeld net als 'duurzaamheid' of 'financiële haalbaarheid' een randvoorwaarde waarop nieuwe beleidsvoorstellen worden getoetst.
- (Laten) Uitvoeren van een quickscan op het lokale beleid, in samenwerking met ervaringsdeskundigen.
- Benoemen van lokale inclusieambassadeurs in de gemeente of samenwerking zoeken met ambassadeurs die al actief zijn.
- Organiseren van een *Possibility Day* waarin de talenten en mogelijkheden van inwoners met en zonder een beperking centraal staan.
- Implementatie van het VN-Verdrag Handicap inbedden in breed inclusiebeleid, waarin bijvoorbeeld ook de aandacht voor LHBTI, culturele achtergrond, leeftijd en inkomen in terugkomt. Als de lokale situatie hier om vraagt, leg dan binnen het brede beleid specifieke accenten. Zoals bijvoorbeeld de betrokkenheid van jongeren met een beperking bij de lokale aanpak.

Bouwstenen voor de eigen gemeentelijke organisatie

Bewustwording over het VN-Verdrag krijgt ook een impuls als de gemeente in de eigen organisatie zelf actief het goede voorbeeld geeft. Dat kan op tal van manieren. Maar inclusie komt het sterkst uit de startblokken als vanuit een integrale benadering gewerkt wordt. Hieronder de onderdelen die hierbij van groot belang zijn.

- Bewustwording: Organiseer trainingen en voorlichtingen voor medewerkers van de gemeente. Denk hierbij als doelgroep aan de communicatieadviseur voor de website tot en met de medewerker die zich bezighoudt met het onderhoud van de buitenruimte. Laat in de voorlichting en trainingen inwoners met een beperking vertellen over de drempels waar zij in de praktijk

tegenaan lopen. Maak medewerkers bewust van de mogelijkheden die zij in hun dagelijkse werkzaamheden bij de gemeente kennen om deze drempels te verlagen.

- **Dienstverlening:** Zet als gemeente bijvoorbeeld in op het toegankelijk en begrijpelijk maken van de spreek-, schrijf-, en beeldtaal van de gemeente. Denk hierbij aan de website van de gemeente, brieven van gemeentelijke diensten, digitale instructiefilmpjes bij het aanvragen van voorzieningen, het taalgebruik en de bejegening van de (wmo-) consultant. Denk hierbij ook aan het vergemakkelijken van het aanvragen van hulpmiddelen en het voorkomen van onnodige herhaalde aanvraagprocedures. Benoem toegankelijkheid en begrijpelijkheid als uitgangspunten voor alle vormen van de gemeentelijke dienstverlening. Organiseer dat inwoners keuzes hebben tussen communicatiekanalen in hun contact met de gemeente.
- **Werkgeverschap.** Toon ambitie als werkgever binnen de eigen gemeentelijke organisatie. Benoem bijvoorbeeld doelstellingen voor het percentage werknemers met een beperking in dienst. Kijk ook naar werkcultuur, geef medewerkers de ruimte om uit te spreken of zij zich geaccepteerd voelen op de werkvloer.
- **Inkoop:** Neem toegankelijkheid als uitgangspunt op in inkoop- en aanbestedingsvoorwaarden.
- **Huisvesting en facilitaire zaken:** Werk toe naar een toegankelijk stadhuis en verbeter ook stapsgewijs de toegankelijkheid van overige gebouwen waarvan de gemeente eigenaar is. Vraag ervaringsdeskundige bezoekers en werknemers om gebouwen te schouwen en aan te geven tegen welke drempels zij in de praktijk aanlopen.
- **Organiseer samenwerking met gemeenten in de regio en de provincie om goede voorbeelden uit te wisselen.**

Bouwstenen voor specifieke thema's en beleidsterreinen

Toelichting: Op tal van thema's zijn er specifieke manieren om uitvoering te geven aan het VN-verdrag. Hieronder per thema een aantal voorstellen voor relevante kansen en mogelijkheden.

Onderwijs

- **Ambitie.** Veranker het VN-Verdrag in het onderwijsbeleid van de gemeente. Bijvoorbeeld door te benoemen dat elk kind recht heeft op thuis nabij onderwijs. Stimuleer dat kinderen met en zonder beperking in eigen omgeving met eigen vrienden op eigen niveau onderwijs kunnen volgen. En samen kunnen leren in het klaslokaal, samen kunnen spelen op het schoolplein.
- **Stages:** Bouw binnen de stageaanpak van de gemeente ook specifiek aandacht in voor de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt voor leerlingen met een beperking.
- **Begeleiding:** Ga het gesprek aan over wat gemeenten en onderwijsinstellingen ieder vanuit een eigen rol kunnen doen om de informatievoorziening en begeleiding van leerlingen met een beperking en hun ouders te verbeteren.
- **Stimuleer de samenwerking tussen reguliere en speciale onderwijsinstellingen in het primair en voortgezet onderwijs, met als doel om gezamenlijk onderwijs volgen mogelijk te maken.** Bijvoorbeeld via gecombineerde onderwijsactiviteiten en uitwisselen van expertise tussen docenten.
- **Organiseer een jaarlijkse onderwijsdialoog binnen de gemeente over leren met een beperking en wat dit vraagt van leerlingen, leerkrachten en ouders.**
- **Stimuleer het gecombineerd gebruik van huisvesting binnen speciaal en regulier onderwijs.** Want huisvesting in één pand creëert nieuwe mogelijkheden voor samenwerking, kennisdeling en

innovatie. Speel hierbij in op ontwikkelingen als dalende leerlingenaantallen en vrijvallende onderwijsruimte.

Werk

- Zet de instrumenten uit de Participatiewet - bijvoorbeeld het benoemen van jobcoach of het faciliteren van werkplekaanpassingen - in om een inclusieve werkvloer bij lokale bedrijven en ondernemers te bevorderen.
- Beïnvloed binnen de gemeente de bewustwording bij lokale werkgevers en werknemers. Bijvoorbeeld door lokale goede voorbeelden van bedrijven met een inclusieve werkvloer in het zonnetje te zetten. Bijvoorbeeld via een jaarlijkse lokale award voor de meest inclusieve onderneming en/of de meest inclusieve collega in de gemeente.
- Breng lokale knelpunten in het toeleiden van mensen naar werk in kaart. Voer over deze knelpunten het gesprek met landelijke (overheids)organisaties en kennispartners.

Bouwen, wonen en buitenruimte

- Leg de aandacht voor toegankelijkheid vast gedurende het gehele bouw- en ontwikkelproces. Neem bouwnormen op als eis in aanbestedingsprocedures. Maak hierbij gebruik van goede voorbeelden, zoals bijvoorbeeld de Utrechtse Standaard Toegankelijk.
- Zet de schijnwerpers op goede voorbeelden van inclusieve wooninitiatieven in de gemeente.
- Organiseer voorlichting en bewustwording, bijvoorbeeld een jaarlijkse dag voor aannemers en projectontwikkelaars.
- Stimuleer het aanbod aan toegankelijke woningen via de samenwerking met woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars.
- Ga met bewoners met een beperking het gesprek aan over de ervaren zelfstandigheid en autonomie binnen de eigen woning of binnen gemeenschappelijke woonvormen.

Sport, cultuur en vrije tijd

- 'Niet apart maar samen': dat is een belangrijk motto voor sport, cultuur en het verenigingsleven.
- Stimuleer het gesprek over wat nodig is om te kunnen sporten bij lokale sportverenigingen. Stimuleer de ontmoeting en het samenspel tussen sporters met en zonder een beperking. Maar creëer ook ruimte voor specifieke voorzieningen als sporters hierom vragen. Onderzoek bijvoorbeeld de behoefte aan sporthulpmiddelen en voer het gesprek over het organiseren van een passend aanbod.
- Verbeter stapsgewijs de toegankelijkheid van musea, schouwburgen en poppodia in de gemeente.
- Vergroot ook de toegankelijkheid van natuurgebieden en wandelroutes door de natuur

Horeca, toerisme en recreatie

- Veranker inclusie en toegankelijkheid als *unique selling points* in de toerismeaanpak van de gemeente. Met name bejegening jegens en dienstverlening aan bezoekers met een beperking zijn hierbij belangrijke thema's.
- Sluit een convenant toegankelijke horeca met lokale ondernemers.
- Benoem toegankelijkheid als voorwaarde in de vergunningsverlening bij evenementen.

Vervoer

- Zorg voor aansluitingen tussen doelgroepvervoer en regulier vervoer. Doe bijvoorbeeld kennis en inzichten op via deelname aan landelijke pilots.
- Ga het gesprek aan met vervoerders over het verbeteren van de informatievoorziening in het openbaar vervoer (concreet idee: voorleesknoop bij OV-haltes).
- Werk waar van toepassing samen met overige gemeenten, provincies of landelijke partners in de vervoersregio.

Stemmen

- Benoem als gemeentelijke doelstelling dat alle stemlokalen in de gemeente toegankelijk zijn voor kiezers met een beperking.
- Organiseer toegankelijke en begrijpelijke informatievoorziening voor alle kiezers.
- Stimuleer dat inwoners met een beperking deelnemen aan het politieke proces, bijvoorbeeld ook door zichzelf verkiesbaar te stellen.

Bouwstenen toegankelijkheid

Het vergroten van de toegankelijkheid is een belangrijke randvoorwaarde om de participatie van inwoners met een beperking op tal van gebieden - waarvan hierboven een selectie - mogelijk te maken. Toegang zorgt ervoor dat mensen erbij kunnen zijn. Op de onderstaande manieren kan een gemeente werken aan meer toegankelijkheid.

Een aantal concrete handvatten:

- Invoeren van een toegankelijkheidsstandaard bij het opdrachtgeverschap van projecten in de openbare buiten- en binnenruimte.
- Opstellen van een toegankelijkheidsvisie/visie op inclusief ontwerp voor de openbare binnen- en buitenruimte.
- Aanstellen van een stadsergonoom.
- Aanstellen van een schouwteam dat beheer- en onderhoudsprojecten in de openbare buitenruimte toetst op toegankelijkheid. Met ervaringsdeskundigen en/of via lokale vertegenwoordigende organisaties.
- Organiseren van een proeftuin voor een volledig toegankelijke winkelstraat.
- Organiseren van een proeftuin voor barrièrevrije looproutes in de (binnen)stad.
- Aandacht voor toegankelijke openbare toiletten.
- Beschikbaar stellen van een innovatiebudget voor ideeën van bewoners en ondernemers om goederen, diensten of voorzieningen in stad of dorp toegankelijker te maken. Of participatie aan werk, onderwijs, sport of cultuur te vergroten. Dit kunnen ook buurtinitiatieven zijn, dichtbij de mensen in de wijk of buurt. Hierbij kan ook gebruikt worden gemaakt van crowdfunding en cofinancieringsconstructies.